

ORTA KARADENİZ BÖLGESİ'NDE KOOPERATİFÇİLİK KONFERANSI Sonuç Raporu

14 ARALIK 2015 - SAMSUN

ARKAPLAN: ORTA KARADENİZ'DE KOOPERATİFÇİLİK

Kooperatifçiliğin geliştirilmesi anayasa ile devlete verilmiş önemli görevlerden biridir. 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planı da ortak iş yapma kültürüne, sermaye birikimine ve gelir dağılımına olumlu katkı sağlaması nedeniyle kooperatifçiliğin geliştirilmesini bir hedef olarak almaktadır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ise 2012-2016 Kooperatifçilik Stratejisini hazırlamıştır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Amasya'da 65, Çorum'da 45, Samsun'da 98 ve Tokat'ta 86 kooperatif bulunmaktadır.

Kooperatifler gönüllü olarak ortak ihtiyaç ve istekler doğrultusunda bir araya gelen üyeleri tarafından işletilen yapılardır. Kooperatifler bireylerin olduğu kadar toplulukların da kalkınmasında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bölgemizde de kooperatifçiliğin, birliklerin ve sosyal girişim gibi ortak üretimi destekleyen yapıların gelişimi sağlayacak önlemlerin alınması kalkınma açısından önem taşımaktadır. Bu çerçevede kooperatifçilik hakkındaki bölgedeki paydaşların bilgilerini ve farkındalıklarını artırmak ve iyi uygulama örneklerini paylaşmak için bu çalışma ile bir başlangıç yapılacaktır. Aynı zamanda TR83 Bölgesi'ndeki kooperatifleşmenin mevcut durumunu tespit edebilmek, potansiyel kooperatifleşme alanlarını belirlemek amaçlanmaktadır.

Bu çalışmalar hem Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın önümüzdeki dönemdeki mali destek programlarının kurgulanmasına destek olacak hem de diğer önemli kamu kurumları ve yerel yönetimlerin çalışmalarına ışık tutacaktır.

Çalışmanın Amaçları:

- Bölgede kooperatifleşmenin mevcut durumu (güçlü ve zayıf yönleri) ile ilgili bilgi edinmek
- Kooperatifler ile ilgili farkındalığı artırmak
- Kooperatifler ile ilgili teorik ve pratik bilgi edinilmesini sağlamak
- İyi uygulama örneklerini ortaya çıkarmak
- Bölge paydaşlarını harekete geçirmek

PROGRAM:

13.00-13.30 Kayıt

13.30-14.00 Açılış Konuşmaları

Sn. Mevlut ÖZEN, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Sn. Ahmet DEMİRCAN, Samsun Milletvekili

Sn. İbrahim ŞAHİN, Samsun Valisi

14.00-14.45 Vizyon Konuşması

“Bir Kalkınma Modeli olarak TORKU”

Sn. Recep KONUK, Karaman Milletvekili, TBMM Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı, Pankobirlik Genel Başkanı, Konya Pan. Koop. Yön. Kurulu Başkanı

Çay-Kahve arası

15.00-17.00 Mevzuat, Destekler, Politikalar ve Başarılı Örnekler

Çerçeve:

- Kooperatiflere ilişkin mevzuat ve politika yaklaşımları
- Ülkemizde kooperatifçilik destekleri ve çalışmaları
- Yerel ürünlerin değerlendirilmesi için kooperatiflerin rolü
- Kooperatifçilik tecrübeleri ve gelecek öngörülerini, beklentiler

Oturum Başkanı :

Sn. İlyas GÜN, Terme Kaymakamı

Panelistler:

- **Sn. Tülin TEKER**, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- **Sn. Hayati BAŞARAN**, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,
- **Sn. Fatma OKÇU**, KEDV, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
- **Sn. Süleyman ÖZATA**, Sürmeli (Bafra) Köyü Derneği
- **Sn. Güner ASLAN**, Amasya İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği

14 Aralık 2015 Pazartesi günü Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından gerçekleştirilen Orta Karadeniz Bölgesi'nde Kooperatifçilik Konferansı'na Samsun Valisi İbrahim ŞAHİN, Samsun Milletvekilleri Ahmet DEMİRCAN, Fuat KÖKTAŞ, Kemal ZEYBEK; Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya YILMAZ, İlçe Kaymakamları, Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinden farklı Kamu Kurumu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının temsilcileri ve davetliler olmak üzere 251 kişi katılmıştır.

Açılış Konuşmaları

Sn. Mevlut ÖZEN, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

TR83 Bölgesinde gerçekleştirilen mali yatırımların yanında, OKA tarafından düzenlenen seminer ve konferansların Bölgeye katkıları son derece önemlidir. Bundan sonraki dönemde çeşitli aralıklarla OKATÖLYE adı verilen etkinlikler düzenlenmesi planlanmaktadır. Bugünkü çalışma da bu kapsamda değerlendirilebilir. Ajans olarak böyle bir toplantıya Samsun Valiliği ve Samsun Büyükşehir Belediyesi ile beraber ev sahipliği yapmaktan gurur duymaktayız.

Sn. Ahmet DEMİRCAN, Samsun Milletvekili

Yapılmakta olan bu konferans, Samsun için çok önemli bir tecrübe paylaşımı olup geleceğe yönelik çok önemli adımların atılmasında başlangıç teşkil edecektir. Eğer biz tecrübe ve bilgilerimizi Samsun ve ülkemiz için birleştirecek, çok daha başarılı daha güzel günlere ulaşacağımıza inanıyorum. Konferansın tüm katılımcılar için faydalı geçmesini dilerim.

Sn. İbrahim ŞAHİN, Samsun Valisi ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi

Bugün, günümüzde çok önemli bir yer tutan kooperatifçilik konusunu tartışacağız. Aklımıza çoğunlukla 80'li yıllardaki konut kooperatifçiliği gelse de ekonomik ve sosyal anlamda birçok başarılı kooperatif bulunmaktadır. Kooperatifçilik aynı emel ve amaç uğruna üzerine insanların birlikte hareket edebilmesi anlamına gelmektedir. Bu bizim kültürümüzün de yansımasıdır. Her nedense kooperatifçilikten gelişmiş ülkeler nasibini almaktadır, Türkiye'nin de kooperatifçilik konusunda kendisini geliştirmesi gerekmektedir.

Bugün burada TBMM Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı, Torku Başkanı Sn. Recep KONUK'u konuk ediyoruz. TORUKU'yu TORUKU yapan insan. Mütevazı bir fabrikadan onlarca fabrikanın kurulduğu bir şirkettir TORUKU. Değerli Başkanımız inşallah bizi bugün ve daha sonra ihtiyaç duyduğumuzda aydınlatır. 20 milyon üyeli olan bir şirketten bahsediyoruz. Gerçekten bir efsanedir. Bunu çok iyi irdelememiz gerekiyor. Şehrimizi şerefliendiren Karaman Milletvekilimiz, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı Sayın Recep KONUK'a hoş geldin derken, tüm davetlileri muhabbetle, sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Vizyon Konuşması: Bir Kalkınma Modeli Olarak TOR KU

Sn. Recep KONUK, Karaman Milletvekili, TBMM Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu Başkanı, Pankobirlik Genel Başkanı, Konya Pan. Koop. Yön. Kurulu Başkanı

Dünyanın çok faydalandığı bir model olan kooperatifçilikten bizim ülkemiz faydalanamamaktadır. Özellikle dünyanın en liberal ülkesi Amerika Birleşik Devletlerinde şeker pancarının tamamı kooperatifler tarafından üretilmektedir. Dünyada kamu ve özel sektörün dışında bir üçüncü yol kooperatifçilik olmaktadır. Bizde özellikle işleri bozulmuş yapıların, kişilerin bir çıkış noktası olarak düşündüğü yapılar algısıdır ülkemizde.

Hollanda'daki Rabobank bir kooperatif örneğidir. Sadece finans kooperatifi olarak kurulmuş olup dünyanın en büyük finans kooperatifi olmuştur. Amerika'da kooperatif üye sayısı toplam nüfusun üzerinde olup, bir kişinin birden fazla kooperatife üye olduğunu göstermektedir.

Geçmişte biz de kooperatifler yapamaz direnciyle karşılaştık. Fakat TOR KU Ailesi bir kooperatif kuruluşu olarak Türkiye'nin ilk 500 firmasının arasında 39.uncu sıraya yerleşti. 36 tane fabrikası var. TOR KU bir kooperatif kuruluşu, sahibi de üreticiler. Üreticilerin ihtiyaçlarını Türkiye'de olabilecek en iyi fiyatlarla üreticiye temin ediyor ve onu üreticiye kazandırıyor. Sonra üreticinin ürünlerini pazarlıyor. Yani üretici bir mal üretmişse onun garanti bir alıcısı var. Önce biz bir pancar kooperatifi olarak algılandık. Biz bir çiftçi kooperatifiyiz. Biz ikinci, üçüncü ürünü de alıyoruz. Yağlı tohumlar, patates, ayçiçeği üretiyoruz. Bu ülkede ne yetişebiliyorsa, o ürünün rekabet şartları içerisinde üretilmesini TOR KU başarmıştır.

AB'nin onlarca desteği var üreticiye, biz bunlardan haber değiliz, bu durumda da rekabetimiz zorlaşmaktadır.

2010 yılında 50 bin ton olan ayçiçeği 2013 yılında 300 bin ton olarak üretildi. Şu an üretici üretiyor Konya Şeker üreticiden alıyor. Bu ülkede üretim ne olursa olsun, çiftçi az kazanıyor, üretimden daha az pay alıyor. İşte buna müdahil olmak adına sadece ayçiçeğini değil patatesi de dâhil ettik. Patates nişastası da üretiyoruz. Bebek maması yapılıyor. Şeker pancarından şeker üretilmekte, atığı olan melasın işlenmesi sonucu da doğal gübre elde edilmektedir. Yeni kendi ürettiğiniz ürünün atığını tekrar işliyorsunuz ve verimliliğiniz artıyor.

Etilye de sütlüye de karışacağız dedik. Dünyanın en büyük et entegre tesisini kurduk ve üreticinin sütünü de işlemeye başladık. Üreticinin ürettiği ürünleri işlemek yetiyor mu yetmiyor. Eğer kooperatif iseniz siz üreticinin her türlü derdiyle dertlenmeniz gerekiyor. Üreticinin girdilerini de düşürmeniz lazım. Üreticimiz damlama sulama kurulumunu yaparken düşük girdiyle yapabilmektedir.

TORKU bundan sonra kendini sağlama alacak katma değerli yatırımlara yönelmeye başladı. Sivas Kangal'daki termik santrali aldı ve işlemeye başladı. Bütün şeker fabrikaları kendi enerjilerini kendi kömürlerinden ürettiler. Konya Şeker ailesi sadece çevreye saygılı kalmıyor, aynı zamanda 18 milyon ağaç dikmiştir. O ağaçlarla biz araziden daha fazla verim almaya başladık.

Bugün pazarın bazı kalemlerinde 1. Sırada bazı kalemlerinde 3. Sırada yer almaktadır. 60 ülkeye mal sağlıyoruz. Peki bundan kim kazanıyor. Öncelikle çiftçimiz kazanıyor. Maalesef tarım sektörü GSMH içinden en az pay alan sınıftır. Tarım sektörünün ayağa kalkması, ülkenin tarımsal üretiminin dinamize edilmesi adına mutlaka kooperatifçiliğin ayağa kaldırılması gerekmektedir. Bugün Konya Şeker iki santrali dışında tüm borçlarını ödemiştir. Kooperatifçilik bizim için çıkış yoludur.

Dünyanın fındık tüketiminin %70 ini Türkiye üretmektedir. Geri kalanını İtalya, Gürcistan, ABD ve İspanya üretiyor. Bizim ülkemiz fındık üretiminden en fazla yıllık 3 milyar dolar kazanırken esas işi fındık kreması üretmek olan yurt dışındaki firma yıllık 9 milyar dolar kazanmaktadır. Fındığın katma değerinin artması için bu fındığı işlemeyecek miyiz? Karadenizli firmalar işlemeli bu fındığı. Ben

inaniyorum ki Karadenizli hemşerilerim bir araya gelmeli ve tecrübelerimizi bir araya getirerek fındığı kullanarak daha yüksek katma değerli ürünleri üretmeliyiz.

Konuşmanın ardından Samsun Valisi Sayın İbrahim ŞAHİN, Sayın Recep KONUK'a Ajansımız adına konferans hatırası olarak bir plaket takdim etmiştir. Ardından, katılımcılarla birlikte Sürmeli Köyü Derneği Organik Ürün standı gezilerek konferansın ilk bölümü sonlandırılmıştır.

Mevzuat, Destekler, Politikalar ve Başarılı Örnekler Paneli

Panelde oturum başkanlığını Terme Kaymakamı Sn. İlyas GÜN yapmıştır.

Panelistler

Sn. Hayati BAŞARAN, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Bakanlık olarak özellikle son iki yıldır, üreticilerin veya menfaat grupların verilen desteklerde yer almaları görüşünderiz. Kooperatiflerin ticari işletmelerden farkı sadece ticari amaçlarla kurulmadıklarıdır. Her ülkede ticari işletmelerin yapısı, kanuni dayanakları farklıdır. Ancak kooperatifçilik evrenseldir. Ortaklarını mutlaka eğitim yoluyla bilgilendirme yapısı vardır. Kooperatifler ticari şirketlerden farklı olarak sosyal sorumlulukları vardır. İmece ve Ahilik dayanışma kültürümüzden biridir. Tarihimizde memleket sandıkları kurulmuştur. Rumeli topraklarında memleket sandıkları Müslüman Türklerin ticari olarak korunması için kurulmuştur. TC Ziraat Bankası 1888 yılında kurulmuştur. Türk kooperatifçiliğinin zihinsel alt yapısında tarım işçisinin ihtiyaç duydukları kaynakları kredi olarak verilmesi amaçlanmıştır.

Dünyada kooperatifçiliğin en fazla gelişmiş olduğu ülkeler ABD, İngiltere, Almanya, Japonya olduğu görülmektedir. 1895 yılında kurulan Uluslararası Kooperatifler Birliği dünyada önemli bir güç konumuna dönüşmüştür. Dünyada yaklaşık 750 bin; Türkiye’de ise yaklaşık 60 bin kooperatif bulunmaktadır. Dünyada tarım ve sigorta kooperatifçiliği yaygındır. Ülkemizde konut kooperatifleri de vardır. Ülkemizin diğer bölgelerine göre Ege ve Trakya bölgesinde kooperatifçilik daha fazla gelişmiştir.

Bakanlık olarak kooperatifçilik ile ilgili politika belirleyici çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2016) 7 stratejik hedef ve 36 eylem içermektedir. Kooperatif işletmeler, kriz yıllarında diğer sermaye şirketlerine göre daha yüksek performans gösterirler. Kooperatifler mali kaynaklara daha kolay ulaşmaktadır. Yerel ekonominin güçlenmesine katkı verir ve yerel ürünlerin ticari değerini artırır.

Trakyabirlik, Bursa Ecza Kooperatifi, İzmir Ecza Kooperatifi, Konya Şeker, Kayseri Şeker, Gübretaş, Ecza Koop Farmalojistik, İstanbul Ecza Kooperatifi ve Marmarabirlik kooperatifleri önemli sanayi kuruluşları arasında yer almaktadır.

Sn. Tülin TEKER, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Bakanlık kapsamında ilgili kooperatifler tarımsal kooperatiflerdir. Tarım sektöründe 11 bin kooperatif bulunmaktadır. 2011 yılında çıkan bir kanunla beraber Tarım Reformu Genel Müdürlüğü görevleri arasında kooperatifler yer almaktadır. Bu Genel Müdürlük altında görev yapan “Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığı” “kooperatif projeleri” ve “kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi” konularında görev yapmaktadır. Bakanlık, 2013-2014 yıllarına 1858 kooperatife 2,1 milyar TL kredi kullandırmıştır.

Bakanlığın verdiği diğer bir destek; Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programıdır (KKYDP). 81 ilde yürütülmektedir ve iki ana başlık altında sunulmaktadır: ekonomik yatırımlar ve makine ekipman alımları. Bu desteklere Çiftçi Kayıt Sistemi veya diğer kayıt sistemlerinde yer alan bireyler, şirketler, tarımsal amaçlı kooperatif, birlik ve üst birlikler başvurabilmektedir. 2006-2015 yılları arasında KKYDP kapsamında 5.607 proje tamamlanıp 1,2 milyar TL hibe verilmiştir. Devam eden 2.247 projeye ise 100,5 milyon TL hibe sağlanmaktadır. Kooperatifler özelinde bakıldığında 376 proje tamamlanmış ve 86,4 milyon TL hibe sağlanmıştır.

Sn. Fatma OKÇU, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) 1986 yılında kurulmuş, bir sivil toplum kuruluşudur. Kuruluş amacı, özellikle dar gelirli kadınların kendi yaşamlarını iyileştirme çabalarına destek olmak ve kalkınma sürecine katılmalarını kolaylaştırmaktır. İstanbul, Marmara Bölgesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çalışır.

KEDV'in programları şunlardır: Erken Çocuk Bakım ve Eğitim Hizmetlerini Dar Gelirliilere Yaygınlaştırmak, Bireysel ve Kolektif Kapasite Geliştirme, Ekonomik Güçlendirme ve Afet Sonrası Yeniden Yapılanma. KEDV neler yapıyor: Yaygınlaştırılabilecek eğitim programları geliştiriyor, pilot uygulamalar yapıyor, eğitici eğitimleri düzenliyor... (girişimcilik, finansal okuryazarlık, şiddet, liderlik, bilgisayar vs.); Web portal, ulusal toplantılar, bölgesel toplantılarla Kadın Kooperatiflerini birbiriyle ilişkilendiriyor ve deneyim paylaşımını kolaylaştırıyor; Kooperatiflerin ekonomik girişimlerini destekliyor: pazarlama, ürün tasarımı, iş geliştirme desteği, vb

Bugün Türkiye'de kadın kooperatiflerinin sayısı 120'yi aşmıştır. Şu anda Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bağlı, unvanında "Kadın" ibaresi bulunan 122 kadın kooperatifi kurulmuş, bunların 69'u aktiftir. Ayrıca üyeleri sadece kadınlardan oluşan 35 Tarım ve 1 konut kooperatifi kurulmuştur. Bunların 20 tanesi gerçekten kadınlar tarafından aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kadın kooperatifleri neden desteklenmelidir? Kadınların görünmeyen liderliklerini, yoksullukla mücadeledeki uzmanlıklarını ve hayatı yeniden üretme konusundaki yaratıcılık ve çabalarını ortaya çıkarıyorlar. Kadınların toplumsal kalkınma sürecine katılmalarını görünür hale getiriyorlar ve bu konuda toplumdaki diğer aktörlerin ihtiyaca uygun hizmetler üretebilmeleri için bilgi ve erişim imkanı sağlıyorlar. Yerel düzeyde kamusal hizmet sunma ve kaynak aktarımı konularında yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmesi için modeller sunuyorlar. Kadınların yaşamlarını etkileyen kararları etkileyebilmeleri için katılım fırsatı yaratıyorlar ve hem kadınlar arasında hem de genel olarak toplumdaki katılım anlayışını değiştirilmesine ve demokratik karar verme süreçlerinin geliştirilmesine katkıda bulunuyorlar.

Sn. Süleyman ÖZATA, Sürmeli Köyü Derneği

Köy, 1924 yılında 84 aile kurulmuş olup 2000 yılında 50 haneye düşmüştür. Tütüncülük yapılan köyde tütün ekiminin bitiminin ardından büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. 2006 yılında Damlama Sulama altyapısının gelmesinin ardından derneğin 3 hedefi; tarımsal dönüşüm, organik tarım ve ekolojik turizm olmuştur. Çiğçilerimiz ürünlerini üretmekle beraber pazarlama sorunu çekmiştir. Bu kapsamda 13 kadın üreticinin ürünlerinin köy pazarında sergilenmesiyle beraber pazar kültürü başlamıştır. Her pazar günü, köyde pazar kurulmaya devam etmektedir. Tüm ürünler fiyat etiketli olup pazar fiyatları ziyaretçilere açık olarak gösterilmektedir.

2015 yılında OKA tarafından da desteklenen “Ot Yemekleri Festivali” etkinliğinde de köyün ürünleri tanıtılmış; birçok kişi ve kurum köyü ziyaret etmiştir. Ot toplama yarışması yapılmıştır. Yaşam ve tohum şenliği gerçekleştirilmektedir, üçüncüsü 2015 yılında gerçekleştirilmiştir.

Sn. Güner ASLAN, Amasya İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği

Birlik 1998 yılında kurulmuştur. Amacı, mevcut imkânlarla, en az masrafla en yüksek verimi verebilecek süt sığırı yetiştirerek, yetiştiricilerin bütçesine ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktır. Damızlık sığır yetiştiriciliği, yüksek süt verimi elde etmek maksadıyla dişi yetişkin sığırların (ineklerin) uygun koşullarda yetiştirilmesidir. Hayvansal üretimin artırılmasının başlıca yolu sığır varlığının ıslahıdır. Islah yapabilmeyen koşulu da soy kütüğü kayıtlarına sahip olunmasıdır. Soy kütüğü ve ıslah çalışmalarının sürekli ve belirli bir sistemde yürütülebilmesinde başarının anahtarı, yetiştiricileri işine çekmek, onlara sorumluluk yüklemek, sorunları ve çözümünü sahiplenmelerini sağlamaktır. Bunun da gerçekleşmesinin bilinen en iyi yolu, yetiştiriciler tarafından kurulan ve yönetilen yetiştirici birlikleridir.

Birlik; hiç kredi kullanmamış, 1300 üyesi olan, yaklaşık 17 yıllık kuruluş öyküsü olan, 1'i kadın kooperatifi olmak üzere 30 tane kooperatifi bünyesinde bulunduran ve 6 satış noktası olan bir yapılanmadır. Kooperatif destekleri ülkemizde önemli olsa da çiftçiler yeterince bu desteklerden yararlanamıyor. Bilinçsiz alınan desteklerin sonrasında ise çiftçiler fayda yerine zarar görebiliyor, borçları çoğalıyor. Yine de bu konudaki gelişmelerin olması birçok fayda getirmektedir.

Konferans, katılımcılarla çekilen hatıra fotoğrafının ardından sonlandırılmıştır.

